THE DAILY HEBREW JOURNAL

H. WINBERG, Pres. & Gen. Mgr.

The Only Daily Jewish Newspaper in the Province of Ontario

PUBLISHED BY

— CANADIAN JEWISH PUBLISHING CO., LTD. —

67 Elizabeth Street Telephone Main 4582

SUBSCRIPTION RATES: $3.50 PER YEAR
SINGLE COPY 1c.

Entered as Second Class Mai Matter at G.P.O. Toronto, Ontario
January 22nd, 1913

110

פאלקס הערשאפט אדער אונגע־קרוינטע צארס

מיר האָבען פערשפּראָכען אָבצושטעלען זיך אויף די מאָטיוון, וואָרום עס איז געווען די פיהרער פון דער ציוניסטישער פעדעראציע אזוי לייכט אויפצוהעצען, אז זיי זאָלען רופען א קאָנווענשאָן אין אפאזיציע צו דער געפלאָנטער קאָנווענשאָן פונ'ם פערבאנד — הייבט ווילען מיר זיך אויף דיעזע מאָטיוון אבשטעלען.

מיר געפינען אבער פאר נויטיג עטוואס זייטיגעס צוערשט צו ערקלערען.

זייט מיר זאָגען ארויסגעטראָטען געגען דעם פאלשען שריט פון דער פעדעראציע, זוכען מאנכע היגע ציוניסטען עס איסצוטייטשען, אז דיעזע ציוניסטען האָבען אויפגעגרונטען א קאמפף געגען ציוניזם. מיר קען ליידער יענע לייטע קיין מארך אין זייערע מחות ניט אריינזעצען, אבער די וואָס זאָגען בעקאנט און געלעזען דיך שטעלונג פון'ם "אידישען זשורנאל", ווייסען, אז דיעזע ציטונג האָט תמיד געשטיצט און וועט שטיצען יעדע ציוניסטישע אונטערנעהמונג פונקט ווי אלע אנדערע אידישע אונטערנעהמונגען דאָס מיינט אָבער ניט, אז ווען דיא פעדעראציע האָט געמאכט א פאלשען שריט, האָבען מיר עס געדארפט פערשווייגען; מיר וואָלטען דאָן ניט געווען טריי צו זיך זעלבסט, און טריי צו אונזערע פערשפּרעכונגען. ניט קיין קאמף געגען דעם ציוניזם, אדער די פעדעראציע פיהרען מיר דאָ אָן. מיר פיהרען בלויז אָן א קאמפף פאר יענע געדאנקען און אידעען, וואָס זענען אין די אינטערעסען פונ'ם קאנאדער אידענטהום. אָהן אונטערשיעד פון פארטיי אדער קלאָס, און אויב דער קאמף מיט געפיהרט ווערען געגען א קערפּערשאפט, וואָס שטעלט זיך געגען די פאָלקס אינטערעסען, איז עס ניט אונזער שולד פון יענע וועלכע האָבען ערקלערט קריעג דאָס פאָלק.

מיינען זיי זיין א גרופּע, א ציוניסטישע פעדעראציע, אדער ווער עס איז, מיר מוזען אונזער חוב ערפילען, און אויפצייגען דאָס פאָלק ווער עס איז מיט זיי, און ווער עס איז געגען זיי. ווער עס זיינען זיינע פריינד, און ווער זיינע שונאים, און מיר ווילען עס טהאָן אזוי לאנג ביז וואנען דאָס קאנאדער אידענטהום וועט קומען צו דער איבערצייגונג, אז מען טאר יעצט ניט שלאָגען קיין פארטיי־קאפּיטאל, נאר מען מוז האָבען איין קאָנווענשאָן, ניט קיין ציוניסטישע, נאר א פאָלקס קאָנווענשאָן, איבער וועלכע עס זאָל הערשען ניט א גרופּע ציוניסטען, נאר די איסערוועהלטע פון זיין מאיעסטעט, דאָס פאָלק.

אָבער צום פונקט.

צו לאנג וואָלט געווען, ווען מיר וואָלטען ווילען שרייבען די גר־שיכטע פונ'ם קאנאדער ציוניזם, און ווער זיינע טרעגער און פיהרער זע־נען. געוויס וועט דאָ זיין צו דערמאָהנען, אז צו דער צייט, ווען די פיהרער פון שכנ'ישע אמעריקאנער ציוניסטען זענען תמיד געווען "קינדער פון פאָלק", פערזאָגען וואָס זענען טאָג איין טאָג אויס גר־קומען אין בעריהרונג מיט'ן המון, געקענט זיינע נויטען און געמהאָגען, איז דיעזער פאל אבער ניט אין קאנאדע. די פיהרער פונ'ם היגען ציוניזם זענען געווארען ניט א דאנק דעם, וואָס זיי בעזיצען טעהר אידישע בילדונג. אינטעליגענץ, זענען טאקטישער און מעהר בעהבנ'ט, ווי אלע אנדערע, נור זייערע עמטער האָבען זיי דערגרייכט. פשוט ווייל זיי האָבען מעהר געלד אין זייערע קעשענעס, און מעהרער "פּראָפעסטרעס" רעדזשיסטרירט אויף זייערע נעמען.

"האָסטו די מאה, האָסטו אויך די דעה", דיעזער אלטער אידי־שער שפּריכוואָרט איז אין גאנצען פערווירקליכט געוואָרען אין די רייהען פונ'ם קאנאדער ציוניזם.

און זיי האָבען געפיהלט אז זיי האָבען די מאות. צווישען זיך און דאָס פאָלק, האָבען זיי א כיגעזישע וואנד אויסגעבויט. א ציר־ניסטישע אריסטאקראטיע האָט זיך אויסגעטהיילט, וועלכע קוקט מיט אויגען פון פעראכטונג אויף אלעס וואָס קומט פאר דאָרטען אין דער נידער צווישען די פאָלקס שיכטען, און האָבען מאנכע יונגע ציוניסטען, וואָס זענען מעהר ראדיקאלער, און ממילא שוין אויך דעמאקראטישער געוואָרען צו ערקלערען, אז די גאנצע קייט פון קאָנסערוואטיזם, וועלכע ריג־געלט ארום די קאנאדישע ציוניסטישע בעוועגונגען, פאסט זיך גאָר ניט פאר א ציוניסטישער אָרגאניזאציע, האָט מען זיי ערקלערט אלס "רעוואָ־לוציאָנערען" און "שקצים", און דערמיט האָט זיך די זאך געענדיגט.

יחוס און געלד, דיעזע ביידע זאכען האָבען אייגענטהיילט דעם ציוניסטישען עלעמענט. ווער עס בעזיצט מעהר גאָלדענעס מעטאל, מיט דעם רעכענט מען זיך, די וואָס האָבען עס ניט, איבער די דארף מען הערשען, דיעזע מיינונג איבער די פיהרער וועלען אייך צוגעבען פיעלע פון די ציוניסטען זעלבסט.

יאָהרען זענען אזוי אויעק, און אין דעם אלטען דענעמארק איז אלעס געווען רוהיג, די פיהרער האָבען געפיהרט, און דאָס פאָלק אויף וויפיעל זיי האָבען געהאט פאָלק, איז נאָכגעגאנגען.

אין אידישען לעבען האָט אָבער לעצטענס פאסירט עטוואָס.

עס זענען אנגעקומען א גרויסע צאָהל אידישע אימיגראנטען, און צווישע זיי א גרויסער טהייל פון אידישער אינטעליגענץ, וועלכע שרע־קען זיך הויך וועניג פאר יחוס, און האָבען ניט מורא אויפצוזעקען צו־פוילקייט אפילו אונטער זיידענע הענ'שקעס.

דיעזע אידישע אינטעליגענץ האָט דאָס פאָלק, די ברייטע אידישע מאסען אויפגעצייגט. אז יעדער איינער וואָס בעזיצט נור גענוג זעלבסט־רעספּעקט צו זיך, דארף זיך אין פנים ניט לאזען שפּייען, און אז ער האָט א רעכט צו קלייבען זיינע פיהרער און פערזאָרגער, און קיינער האָט קיין רעכט צו רעדען אין זיין נאָמען, אדער פיהרער פאליטיק פאר איהם. ניט אנפרעגענדיג זיך צוערשט ביי איהם.

עס זענען ענטשטאנען סטיכישע פאָלקס בעוועגונגען אין פיעלע שטעדט, וועלכע האָבען געפּראָטעסטירט געגען דער אומגעבעטענער ציוניסטישער אפּטרוספּסיע. ווייל ניט נור האָבען זיי געוואָלט הערשען אי־בערן ציוניזם זעלבסט, נאָר איבער אלעס אין אלעמעהר, ביז וואנען זיי האָבען זיך פערקערפּערט אין דעם פאָלקס־פערבאנד.

פון איין זייט שטעהט א דעמאָקראטישע פאָלקס־אָרגאניזאציע, פון דער צווייטער זייט א גרופּע פיהרער, וועלכע זעהען, אז זייער ממשלה גליטשט זיך זיי פון די הענד ארויס. פון איין זייט און אָרגאניזאציע וועלכע האָט אונטער זיך דאָס פאָלק, פון דער אנדערער זייט א גרופּע פיהרער, וועלכע ערקלערען, אז מען קען דאָס פאָלק ניט אנפערטרויען זיינע איינענע אינטערעסען צו פערזאָלטען, ווייל זיי זענען נאך "גרינע" און ניט בעקאנט גענוג מיט די קאנאדער אינסטיטוציעס.

ניט קיין קאמפף פון ציוניסטען מיט'ן פאָלק איז יעצט. עס איז א פראגע צו האָט דאָס פאָלק דאָס רעכט צו רעגיערען מיט זיך זעלבסט, אדער א דייפעלע פערזאָגען, וועלכע בעזיצען געלד און יחוס, און זע־נען צו דערזעלבער צייט איך ציוניסטען, זאָלען הערשען איבער אונז, ווי זייער הארץ בעגעהרט.

דייטשלאנד זעהט אויס כמעט נארמאל

אזוי בעריכטעט אן אמעריקאנער פּראָפעסאָר וואָס איז נור וואָס צוריקגעקו־מען פון א רייזע איבער אייראָפּא. — גיבט איבער אן אנטערעסאנטעס בילד וועגען צושטענדע אין קייזערס לאנד.

דזשאָרדזש ב. מק'קלעלאן, פּראָפע־סאָר פון עקאָנאָמישע געשיכטע אין פרינס טאָן אונייווערזיטעט, איז לעצטענס צוריק געקומען פון א רייזע איבער אייראָפּא, וואו ער האָט פערבראכט די לעצטע זעקס מאָנאטען אין צוויי נייטראלע און פיער מלחמה לענדער. אין אן ארטיקעל אין די נוי יאָרק "טיימס" פון לעצטען זונטאָג בע־שרייבט ער די איינדריקע וואָס די פער־שיעדענע לענדער האָבען אויף איהם גע־מאכט און ערקלעהרט דאָס אָבוואָהל ער איז א גרויסער אנהענגער פון פראנקרייך מיט ער מורה זיין דאָס אין דייטשלאנד ווייזען אויס די עקאָנאָמישע און אינ־דוסטריעלע צושטענדע צו זיין בעסער ווי אפילו אין מאנכע פון די נייטראלע לענ־דער. אויך איז די בעגעהמונג פון דייטשען פאָלק צו זייערע שונאים פיעל שעהנער און אנשטענדיגער ווי די בעגעהמונג פון אפילו די ענגלענדער און פראנצאָזען.

בעשרייבענדיג דייטשע שטעדט זאָגט פּראָפעסאָר מק'קלעלאן:

די האָטעלס, רעסטאָראנטס און גע־שעפטס הייזער זענען אָפען ווי געוועהנ־ליך און טהוען גוטע ביזנעס. פּרייזען זיי־נען ניט פיעל העכער ווי בעפאָר דער מלחמה און עס איז ניט קענטיג אז עס זאָל פעהלען שפּייז אדער אפילו לוקסוס וואכען. סקוהלס, טהעאטערע און דיא אָפּעראָ זיינען אָפען ווי געוועהנליך. שפּייז אין די רעסטאָראנען איז גענוגענד און גוט, בעסער אין ביליגער ווי אירגענדוואו אין די אנדערע לענדער וועלכע איך האָב בעזוכט. פאסאשיר טריינס מיט דיינינג קארס און סלייפינג קארס איז דאָ גענוג, אויף פעהלט ניט קיינע טעקסיקעבס און קערידזשעס, און אין אלגעמיין ווייזט אויס ניט צו פעהלען א גענוגענדע צאָהל מע־נער אנצופיהרען די עקאָנאָמישע און מי־ליטערישע עזיסטענץ פון דעם שטאאט.

אויך געהט אָן א היבש ביסעל בוי אָפע־ראציאָן. אין בערלין בויט זיך א נייע סאב וויי און א קינסטליכער האפען. די סטאר ווינדאָס זיינען פול מיט פערשיערענע וואארעס און לוקסוס זאכען. די מודע אומס און פיקטשור גאלעריעס זיינען אָפען און גוט בעזוכט, די איינציגע ענדע־רונג וואָס מען זעהט דאָ איז דאָס זיי שלי־סען אויף א שטונדע פריהער ווי געוועהנ־ליך און די אָנגעשטעלטע זיינען עלטערע מענשען.

אויב דייטשלאנד ליידעט ניט דאן איז עס ערגעץ ניט קענטיג. איהר עקאָנאָ־מישער צושטאנד וויזט אויס צו זיין בע־סער ווי דער עקאָנאָמישער צושטאנד פון פאראנקרייך, איטאליען און זאָגער ווי אין דער שווייץ. זיכער איז דאָס אין דייטשלאנד קען מען לעבען בעסער און ביליגער ווי אין די אנדערע לענדער וועל־כע איך האָב בעזוכט. ארבייטסלאָזיגקייט עקזיסטירט ניט. יעדער מענש וועלכער ארבייטען איז בעשעפטיגט. עטוואָס אדער אין דיים מיליטער אדער אין די אינדוסטריען פון לאנד.

איך ביז געווען אין דייטשלאנד אין א צייט ווען די פערהעלטניסע צווישען אמע־ריקא און דייטשלאנד האָבען אויסגעוויי־זען צו האלטען ביי א ברוך. עס איז גע־זען פונקט ווען די "אראביץ" איז געזונ־קען געווארען און ווען אמעריקאנער צייי־טונגען האָבען כמעט איינשטימיג פער־ראמט דאייטשלאנד. און דאָך בין איך איבעראל בעהאנדעלט געוואָרען מיט דעם גרעסטען רעספּעקט. יעדער דייטשער בע־אמטער, סאָלדאט און בירגער מיט וועל־כען איך בין געקומען אין בעריהרונג האָט זיך בעכיהט מיר צו העלפען. אפילו דיא יענגיג וועלכע איך האָב ניט געקענט זיי־נען געווען העלפיך און גוט טראָצדעם וואָס מיין אמעריקאניזם איז געווען זעהר קענ־טיג און טראָצדעם וואָס איך האָב זיך עפענטליך אויסגעשפּראָכען אלס א פער־עהרער פון פארנקרייך. צו רעדען ענג־ליש אין די רעסטאָראנען און אויף דיא סטריטען אין דייטשע שטעדט ערוועקט כלויז א פארבייליגענדע אינטערעס. איך קען מיר פאָרשטעלען וואָס וואָלט פאר־סירט ווען יעמאנד זאָל זיך ערלויבען צו שפּרעכען דייטש אין לאָנדאָן, פּאריז אָדער רוים.

די קריעגס האָספּיטעלער וועלכע איך האָב בעזוכט אין דייטשלאנד — און איך האָב בעזוכט א סך — זיינען אויסער־אָרדענטליך ריין און בעקוועהם. פיעלעס ווערט געטהאָן די פערוואונדעטע צו מאָ־כען מונטער און אנגענעהם. די דאָקטער־רים ווייזען אויס צו זיין פון זעהר א הויי־בען קלאס, און די נוירסעס האָבען גע־מאכט אויף מיר א בעסערען איינדרוק ווי די נוירסעס פון אנדערע קריעגס לענדער.

די דייטשען בעהויפּטען אז אויף, מערב פראָנט זיינען זייערע־פערלוסטען אין טויטע, פערוואונדעטע און געפאנגענע נור א דריטעל פון די ענגליש־פראנצאָזיי־שע פערלוסטען וועהרענד אויף'ן מזרח פראָנט בעהויפּטען זיי אז זיי האָבען פער־לוירען נור א פינפטעל אזוי פיעל ווי די רוסען.

זיי בעהויפּטען אויך אז צוליעב דער אל־עמיינער רייגליכקייט פון דייטשע טרעגט עס'ם די מעגליכקייט וואָס ווערט געגעבען דייטשע סאָלדאטען זיך אָפט צו באָדען פון אנצוטהאָן פריש און ריין אונטער מלחמה און עס איז ניט קענטיג אז עס זאָל פעהלען שפּייז אדער אפילו לוקסוס וואכען. סקוהלס, טהעאטערע און דיא אָפּעראָ זיינען אָפען ווי געוועהנליך. שפּייז אין די רעסטאָראנען איז גענוגענד און גוט, בעסער אין ביליגער ווי אירגענדוואו אין די אנדערע לענדער וועלכע איך האָב בעזוכט. פאסאשיר טריינס מיט דיינינג קארס און סלייפינג קארס איז דאָ גענוג, אויף פעהלט ניט קיינע טעקסיקעבס און קעריידזשעס, און אין אלגעמיין ווייזט אויס ניט צו פעהלען א גענוגענדע צאָהל מע־נער אנצופיהרען די עקאָנאָמישע און מי־ליטערישע עזיסטענץ פון דעם שטאאט.

אויך געהט אָן א היבש ביסעל בוי אָפע־ראציאָן. אין בערלין בויט זיך א נייע סאב וויי און א קינסטליכער האפען. די סטאר ווינדאָס זיינען פול מיט פערשיערענע וואארעס און לוקסוס זאכען. די מודע אומס און פיקטשור גאלעריעס זיינען אָפען און גוט בעזוכט, די איינציגע ענדע־רונג וואָס מען זעהט דאָ איז דאָס זיי שלי־סען אויף א שטונדע פריהער ווי געוועהנ־ליך און די אָנגעשטעלטע זיינען עלטערע מענשען.

אויב דייטשלאנד ליידעט ניט דאן איז עס ערגעץ ניט קענטיג. איהר עקאָנאָ־מישער צושטאנד וויזט אויס צו זיין בע־סער ווי דער עקאָנאָמישער צושטאנד פון פאראנקרייך, איטאליען און זאָגער ווי אין דער שווייץ. זיכער איז דאָס אין דייטשלאנד קען מען לעבען בעסער און ביליגער ווי אין די אנדערע לענדער וועל־כע איך האָב בעזוכט. ארבייטסלאָזיגקייט עקזיסטירט ניט. יעדער מענש וועלכער ארבייטען איז בעשעפטיגט. עטוואָס אדער ביים מיליטער אדער אין די אינדוסטריען פון לאנד.

איך ביז געווען אין דייטשלאנד אין א צייט ווען די פערהעלטניסע צווישען אמע־ריקא און דייטשלאנד האָבען אויסגעוויי־זען צו האלטען ביי א ברוך. עס איז גע־זען פונקט ווען די "אראביץ" איז געזונ־קען געווארען און ווען אמעריקאנער צייי־טונגען האָבען כמעט איינשטימיג פער־ראמט דאייטשלאנד. און דאָך בין איך איבעראל בעהאנדעלט געוואָרען מיט דעם גרעסטען רעספּעקט. יעדער דייטשער בע־אמטער, סאָלדאט און בירגער מיט וועל־כען איך בין געקומען אין בעריהרונג האָט זיך בעכיהט מיר צו העלפען. אפילו דיא יענגיג וועלכע איך האָב ניט געקענט זיי־נען געווען העלפיך און גוט טראָצדעם וואָס מיין אמעריקאניזם איז געווען זעהר קענ־טיג און טראָצדעם וואָס איך האָב זיך עפענטליך אויסגעשפּראָכען אלס א פער־עהרער פון פארנקרייך. צו רעדען ענג־ליש אין די רעסטאָראנען און אויף דיא סטריטען אין דייטשע שטעדט ערוועקט כלויז א פארבייליגענדע אינטערעס. איך קען מיר פאָרשטעלען וואָס וואָלט פאר־סירט ווען יעמאנד זאָל זיך ערלויבען צו שפּרעכען דייטש אין לאָנדאָן, פּאריז אָדער רוים.

די קריעגס האָספּיטעלער וועלכע איך האָב בעזוכט אין דייטשלאנד — און איך האָב בעזוכט א סך — זיינען אויסער־אָרדענטליך ריין און בעקוועהם. פיעלעס ווערט געטהאָן די פערוואונדעטע צו מאָ־כען מונטער און אנגענעהם. די דאָקטער־רים ווייזען אויס צו זיין פון זעהר א הויי־בען קלאס, און די נוירסעס האָבען גע־מאכט אויף מיר א בעסערען איינדרוק ווי די נוירסעס פון אנדערע קריעגס לענדער.

די דייטשען בעהויפּטען אז אויף, מערב פראָנט זיינען זייערע־פערלוסטען אין טויטע, פערוואונדעטע און געפאנגענע נור א דריטעל פון די ענגליש־פראנצאָזיי־שע פערלוסטען וועהרענד אויף'ן מזרח פראָנט בעהויפּטען זיי אז זיי האָבען פער־לוירען נור א פינפטעל אזוי פיעל ווי די רוסען.

זיי בעהויפּטען אויך אז צוליעב דער אל־עמיינער רייגליכקייט פון דייטשע טרעגט עס'ם די מעגליכקייט וואָס ווערט געגעבען דייטשע סאָלדאטען זיך אָפט צו באָדען פון אנצוטהאָן פריש און ריין אונטער מלחמה און עס איז ניט קענטיג אז עס זאָל פעהלען שפּייז אדער אפילו לוקסוס וואכען. סקוהלס, טהעאטערע און דיא אָפּעראָ זיינען אָפען ווי געוועהנליך. שפּייז אין די רעסטאָראנען איז גענוגענד און גוט, בעסער אין ביליגער ווי אירגענדוואו אין די אנדערע לענדער וועלכע איך האָב בעזוכט. פאסאשיר טריינס מיט דיינינג קארס און סלייפינג קארס איז דאָ גענוג, אויף פעהלט ניט קיינע טעקסיקעבס און קעריידזשעס, און אין אלגעמיין ווייזט אויס ניט צו פעהלען א גענוגענדע צאָהל מע־נער אנצופיהרען די עקאָנאָמישע און מי־ליטערישע עזיסטענץ פון דעם שטאאט.

אויך געהט אָן א היבש ביסעל בוי אָפע־ראציאָן. אין בערלין בויט זיך א נייע סאב וויי און א קינסטליכער האפען. די סטאר ווינדאָס זיינען פול מיט פערשיערענע וואארעס און לוקסוס זאכען. די מודע אומס און פיקטשור גאלעריעס זיינען אָפען און גוט בעזוכט, די איינציגע ענדע־רונג וואָס מען זעהט דאָ איז דאָס זיי שלי־סען אויף א שטונדע פריהער ווי געוועהנ־ליך און די אָנגעשטעלטע זיינען עלטערע מענשען.

אויב דייטשלאנד ליידעט ניט דאן איז עס ערגעץ ניט קענטיג. איהר עקאָנאָ־מישער צושטאנד וויזט אויס צו זיין בע־סער ווי דער עקאָנאָמישער צושטאנד פון פאראנקרייך, איטאליען און זאָגער ווי אין דער שווייץ. זיכער איז דאָס אין דייטשלאנד קען מען לעבען בעסער און ביליגער ווי אין די אנדערע לענדער וועל־כע איך האָב בעזוכט. ארבייטסלאָזיגקייט עקזיסטירט ניט. יעדער מענש וועלכער ארבייטען איז בעשעפטיגט. עטוואָס אדער ביים מיליטער אדער אין די אינדוסטריען פון לאנד.

איך ביז געווען אין דייטשלאנד אין א צייט ווען די פערהעלטניסע צווישען אמע־ריקא און דייטשלאנד האָבען אויסגעוויי־זען צו האלטען ביי א ברוך. עס איז גע־זען פונקט ווען די "אראביץ" איז געזונ־קען געווארען און ווען אמעריקאנער צייי־טונגען האָבען כמעט איינשטימיג פער־ראמט דאייטשלאנד. און דאָך בין איך איבעראל בעהאנדעלט געוואָרען מיט דעם גרעסטען רעספּעקט. יעדער דייטשער בע־אמטער, סאָלדאט און בירגער מיט וועל־כען איך בין געקומען אין בעריהרונג האָט זיך בעכיהט מיר צו העלפען. אפילו דיא יענגיג וועלכע איך האָב ניט געקענט זיי־נען געווען העלפיך און גוט טראָצדעם וואָס מיין אמעריקאניזם איז געווען זעהר קענ־טיג און טראָצדעם וואָס איך האָב זיך עפענטליך אויסגעשפּראָכען אלס א פער־עהרער פון פארנקרייך. צו רעדען ענג־ליש אין די רעסטאָראנען און אויף דיא סטריטען אין דייטשע שטעדט ערוועקט כלויז א פארבייליגענדע אינטערעס. איך קען מיר פאָרשטעלען וואָס וואָלט פאר־

און דיעזע גרופּע פון "פיהרער" זעהענדיג אז דאָס פאָלק וויל די ממשלה פון איהרע הענד אוועקנעהמען, און אליין פערזאָלטען זיינע גע־שעפטען, האָט זיך דארום צוגעהערט צום רוף פון דיא יענגיג פערזאָנען, וועלכע זיינען פערזענליך און געשעפטסמעסיג פעראינטערע־סירט צו שאדען דעם פערבאנד, און אריינשפּרינגען מיט א צווייטער קאָנווענשאָן.

דער קאמף איז שוין פון די ציוניסטען אן ערקלעהרטער, און זיי ווילען זיך צוהערען צום רוף, אז איין קאָנווענשאָן זאָל גערופען ווערען, זיי ווילען איבערהאקען אלע בריקען, אבי צו ראטעווען זייער זעלבסט־הערשענג, זאָל דער ענטפער פון פאָלק קומען, וואָס עס דענקט צו טהאָן? דער איינציגער אין לאָגישסטער ענטפער וועט זיין, ווען אלע אינזערע אָרגאָניזאציעס, יזיאנס, שוהלען און סאָסייטיס וועלען געהן צום קאָנווענשאָן פון פערבאנד, און הויך פראטעסטירען געגען דער גע־פאלנטער ציוניסטישער קאָנווענשאָן, אָרגנטערריסענדיג איהר פאָלקס מאסקע, וועלכע די פיהרער די יחסנים ווילען איהר אנטהאָן, אום צו קע־גען נאָרען דעם אידישען המון.

פאָלקס־פערזאָלטונג, אדער דעמאָגאָגיע פון אונזער פּלוטאָקראטיע דאָס דארף זיין דער ענטפער, וועלכען די קאנאדער אידען דארפען געבען.

און אלס ענטפער וועט געוויס קומען דער ערשטער פונקט.

דווינסק

די שטאָדט, ארום וועלכער עס ברויזט איצט די בלוטיגסטע שלאכט.

דווינסק איז א גרויסע שטאָדט אין וויטעבסקער גובערניע און ליעגט צום גרעסטען טהייל אויף דעם רעכטען בערג פון דעם טייך דווינא, צוועלף מייל, אין דער זיעד־איסטליכער זייט פון רינא. דיא שטאָדט בעשטעהט פון פיער טהיילען: דער צענטער פון דער שטאָדט, אָדער דיא פעסטונג, די אלטע פאָרשטאָדט, די נייע פאָרשטאָדט און אויף דעם רעכטען בערג פון דער דווינא ליגט די שטאָדט גרייוואָ.

די פעסטונג איז אן ערשט־קלאסיגע, און איז דער הויפּט פערטהיידיגונגס פונקט פון דער פערטהיידיגונגס ליניע אויף דער לענג פון דער דווינא.

צווישען די פערשידענע שטאָדטישע געביידעס, געפינען זיך: פינף קלויסטערס א רוימיש־קאטוילישע קירכע, א גימנא־זיום און א טהעאטער. צווישען די איינ־דוסטריעלע אינסטיטוציאָנען געפינען זיך מעהרערע גערבעריען, ביער פאבריי־קען, א מיהל, ציגעל פאבריקען, א. ז. וו.

דאָס וואָס די שטאָדט געפינט זיך אויף דער אייזענבאהן־ליניע, וועלכע לויפט צווישען וואַרשא און פעטראָגראד, מאכט זי פאר א וויכטיגען האנדעל־צענטער, איבערהויפּט פאר דעם האנדעל מיט פלאכס, חלב, קאָנאָפּלע, אָדער הענף און געהיליץ.

צווישען דער בעפעלקערונג, וועלכע האָט אין 1897 געצעהלט 72,231 איינוואָהנער געפינען זיך 32,369 אידען, אריבער 5.000 קאטהאָליקען און קארגע 1,000 פּראָטעסטאנטען.

דווינסק אָדער דיינאבורג איז גענריי־דעט געוואָרען אין 1278 פון די ריטער פון דעם לייוואנישען אָרדער, אונגעפעהר 12 מייל ווייטער פון טייך וואו די שטאָדט געפינט זיך איצט, אויף א פלאץ וואָס איז נאָך איצט בעקענט אלס דאָס "אלטע שלאָס", אָדער "סטארי זאמאָק."

אין 1551 איז די שטאָדט צוזאמען מיט אנדערע טערידאָריעס, וועלכע האָבען בעלאנגט צו דעם דערמאָנטען אָרדער, פער מאָרטגעדזשט געוואָרען פון דעם גרענד־מאסטער, גאָטהארד קעטלער, צו סיגיז־מונד אוגוסטוס דער קעניג פון פוילען, פאר דער סומע פון 700,000 גולדען, און צוויי אָהר שפּעטער איז די שטאָדט געוואָרען דער צענטער פון דער נייער פוילישער פּראָווינץ אינפלאנט.

אין 1576 איז די שטאָדט איינגענו־מען געוואָרען פון איוואן גראָזני, און איז שפּעטער אָבגעגעבען געוואָרען צו פוילען. אין 1582 האָט סטעפאן באטארי איבער־געבויט די פעסטונג אויף דעם פלאץ וואו זי געפינט זיך איצט. אין יאָהר 17טען יאָהר הונדערט האָט זיך די שטאָדט געפי־נען אין די הענד פון שוועדען און דערנאָך איז זי אריינגעפאלען צו די רוסען, אונטער דער הערשאפט פון אלעקסעי מיכאילאָ־ויטש. אין 1772 איז זי ענדליך געוואָרען אן אנערקענטער רוסישע שטאָדט און אלס אן ערשטע קלאסע פעסטונג איז זי אנער־קענט געוואָרען אין יאָהר 1811.

דער מסחר געפינט זיך כמעט אויס־שליסליך אין אידישע הענד, און ביז צום אָנפאנג פון דעם 20טען יאָהרהונדערט האָט דער מסחר בעטראָפען צעהן מיליאָ־רובעל יעהרליך. די פערשיעדענע מלאכות געפינען זיך אויף כמעט אין גאנצען אין אידישע הענד. לויט דער אָפיציעלער סטאטיסטיק פון 1893 געפינען זיך אין דווינסק 330 פאבריקען וואָס בעלאנגען צו אידען, און 99 בעלאנגען צו קריסטען, און די צאָהל אידישע בעלי מלאכות איז, לויט דיעזער סטאטיסטיק פאראן בלויז 741. דער אמת אָבער איז, אז די צאָהל איז פיעל א גרעסערע. לויט א פּריוואטער אידישער אונטערזוכונג זיינען אין 1898 געווען, אין דווינסק, 4,862 אידישע בעלי מלאכות, פון וועלכע 2,193 זענען מייס־טערס, 1,760 אָנגעשטעלטע ארבייטער און 909 לערנאינגלאָך.

די הויפּט מלאכה מיט וועלכע אידען בעשעפטיגען זיך, איז שניידעריי (1,210) און שוסטעריי. אין די 32 פאבריקען וואָס געפינען זיך אין דווינסק — פון שוועב־לעך, נארבעריי, קנעפּלאָך און אז. וו. — וועלכע בעלאנגען צו אידען, געפינען זיך 2,305 ארבייטער פון וועלכע 1,942 זענען אידען. אויף זענען אין דיעזער שטאָדט

מוז ניט נעהן, אָבער פיעלע פון די פריזאָ־נערס האָבען אָנגענומען דזשאבס די ענג־לענדער זיינען צו שטאָלץ צו ארבייטען פאר דייטשען אָבער די רוסען טהען עס ניט פערגעניגען. דער פאקט איז דאָס די רוסישע מוזשיקעס פערדיענען אין זייער געפאנגענשאפט מעהר געלד ווי זיי האָבען ווען אין זייער לעבען פערדיענט און דער־ווייל וואהנען זיי אין לעבען בעסער ווי ביי זיך אין דער היים.

עס איז אויף בעמערקענסווערטה דאָס פראנצאָזישע און ענגלישע פּריזאָנערס קריגען געלד, ברייף און פעקלאך מיט פערשיעדענע זאכען פון קרובים אין דער היים. רוסען קריגען אבסאָלוט נאָר ניט ניט זייער רעגיערונג און ניט זייערע פריינ־ד קימערען זיך וועגען זיי.

די רוסען וואָס נעהמען ניט ארבייטען פערברענגען זייער צייט אין שלאָפען און שמועסען. די פראנצאָזיזען גיבען זיך אָב מיט פערשיעדענע זאכען ווי דראמאטישע פּחרשטעלונגען, קאָנצערטען א. ז. וו.

און דיעזע גרופּע פון "פיהרער" זעהענדיג אז דאָס פאָלק וויל די שעפטען, האָט זיך דארום צוגעהערט צום רוף פון דיא יענגיג פערזאָנען, וועלכע זיינען פערזענליך און געשעפטסמעסיג פעראינטערע־סירט צו שאדען דעם פערבאנד, און אריינשפּרינגען מיט א צווייטער קאָנווענשאָן.

דער קאמף איז שוין פון די ציוניסטען אן ערקלעהרטער, און זיי ווילען זיך צוהערען צום רוף, אז איין קאָנווענשאָן זאָל גערופען ווערען, זיי ווילען איבערהאקען אלע בריקען, אבי צו ראטעווען זייער זעלבסט־הערשענג, זאָל דער ענטפער פון פאָלק קומען, וואָס עס דענקט צו טהאָן? דער איינציגער אין לאָגישסטער ענטפער וועט זיין, ווען אלע אינזערע אָרגאָניזאציעס, יזיאנס, שוהלען און סאָסייטיס וועלען געהן צום קאָנווענשאָן פון פערבאנד, און הויך פראטעסטירען געגען דער גע־פאלנטער ציוניסטישער קאָנווענשאָן, אָרגנטערריסענדיג איהר פאָלקס מאסקע, וועלכע די פיהרער די יחסנים ווילען איהר אנטהאָן, אום צו קע־גען נאָרען דעם אידישען המון.

פאָלקס־פערזאָלטונג, אדער דעמאָגאָגיע פון אונזער פּלוטאָקראטיע דאָס דארף זיין דער ענטפער, וועלכען די קאנאדער אידען דארפען געבען.

און אלס ענטפער וועט געוויס קומען דער ערשטער פונקט.

פאראן 658 אידישע טאָג־ארבייטער.

אזוי ווי יעדע אידישע פאמיליע בע־שטעהט אין דורכשניט פון פינף מענשען, שטעלט זיך ארויס, אז אין יאָהר 1898 האָבען דרייסיג פּראָצענט פון דער אי־דישער בעפעלקערונג פערלאנגט שטיצע פון דער געמיינדע. די הילף וואָס מען ניט צו די ארימע אידען, קומט פון זאמ־לונג און גמילות חסדים געוועלשאפטען און פון פערשיעדענע צדקה אנשטאלטען.

די ערשטע צדקה אנשטאלט איז גע־גרינדעט געוואָרען אין יאָהר 1900, אלס א געגענזייטיגער הילפס־פעראיין. דיעזער פעראיין צעהלט מעהר ווי 1,200 מיטגלי־דער און ביז דעם 1־טען סעפּטעמבער 1902 האָט מען געליגען אין פערשיעדענע סומען, פון 15 ביז 50 רובעל, 14,301 רו־בעל. עס איז אויף פאראן א צווייטע אנ־שטאלט. א גמילת חסדים, מיט א פאָנד פון 13,000 רובעל, וועלכער איז געגרינ־דעט געוואָרען אין דעם אנדענקען פון מ. וויטענבערג. עס איז פאראן א צדקה אנ־שטאלט וואו מען העלפט די ארימע, און איז געגרינדעט געוואָרען פון דעם גובער־נאטאָר. דיעזער אנשטאלט האָט אן אייג קונפּט, ביז 1899, פון 8,917 רובעל. דיעזער אנשטאלט האָט אויך א ביליגען רעסטאָ־ראנט, א ביקור חולים, א דיספּענסארי און א האָספּיטאל.

אין יאָהר 1898 זענען אין די פאָלקס־שולען געווען 1,203 קינדער, פון וועלכע 359 זענען געווען אידישע. אין די אי־דישע שולען האָבען זיך געפונען 401 קינ־דער. אין די האָבשולען זענען געווען פאָל־גענדע שיעלער: וויסענשאפטליכע האָכ־שולע קריסטען 344, אידען 36; מיידעל־שע האָבשולע, ניט־אידען 240, אידען 140 שטאָדטישע שולע, וועלכע ענטהאלט אין זיך אינדוסטריעלע קלאסען, ניט־אידען 151, אידען 74; פריוואט פיער־קלאסיג־גע מיידעל שולע, ניט אידען 73, אידען 76; איין־קלאס מיידעל שולע ניט־אידען 36, אידען 33.

אין די אידישע שולען געפינען זיך פאָלגענדע שיעלער: תלמוד תורה, 122 אידישע שולע, מיט פאָרבעריטונגס קלאָ־סען, 116; דריי קלאסיגע אידישע אינ־דוסטריעלע שולע פאר מיידלאך און איינ־לעף 51; פריוואט און קלאס שולע, 25.

אין מעהרערע פון די שולען ווערען די אידען ניט אריינגענומען, און די שולען, וואו מען נעהמט זיי יאָ אריין, זענען אזוי איבערגעפאקט, אז מען וויל שוין מעהר קיין אידישע קינדער ניט אריינגעהמען.

אזוי ווי די ארימע אידען קענען ניט בעצאָהלען קיין שכר לימ